

JAFLE
ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

JAFLE

Το Ταξίδι των Ανέργων Ενηλίκων από τον Οικονομικό Γραμματισμό
στην Επιχειρηματικότητα
(JAFLE)

Erasmus Plus – Στρατηγική σύμπραξη
στον τομέα της Εκπαίδευσης Ενηλίκων
2021-1-TR01-KA220-ADU-000033446

Co-funded by the
European Union

Υπεύθυνος Επιμέλειας: FORMATIVE FOOTPRINT

Co-funded by
the European Union

Ακρωνύμιο έργου:

JAFLE

Τίτλος έργου:

The Journey of Unemployed Adults from Financial Literacy to Entrepreneurship - JAFLE

Αριθμός έργου:

2021-1-TR01-KA220-ADU-000033446

Κατηγορία προγράμματος:

KA220 –Συνεργασία εταίρων στην εκπαίδευση ενηλίκων

Ιστοσελίδα: <http://www.jafle.eu/>

Εταίροι:

Co-funded by
the European Union

Περιεχόμενα

- 1.** 4
- 2.** 5
 - 2.1.** 7
 - 2.2.** 9
 - 2.3.** 12
 - 2.4.** 13
- 3.** 14
- 4.** 18

1. Εισαγωγή

Αυτή η αναφορά είναι μέρος του προγράμματος JAFLE, ένα έργο μέσα στο πρόγραμμα του Erasmus+ με κωδικό 2021-1-TR01-KA220-ADU-000033446. Το έργο σκοπεύει να δημιουργήσει ένα καινοτόμο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την οικονομία βασισμένο στην καινοτομία και τον ψηφιακό γραμματισμό, βελτιώνοντας την πρόσβαση των ενηλίκων στην αγορά εργασίας. Περιλαμβάνει 5 οργανισμούς από 4 χώρες: Τουρκία, Ισπανία, Λιθουανία και Ελλάδα.

Χάρη στη γρήγορη ανάπτυξη της τεχνολογίας στις μέρες μας, η γνώση των οικονομικών έχει γίνει ιδιαίτερα σημαντικό θέμα για το οικονομικό περιβάλλον, όπου οι άνθρωποι έχουν πιο εύκολη πρόσβαση στις οικονομικές υπηρεσίες.

Η γνώση των οικονομικών είναι η ικανότητα να λύνεις οικονομικά προβλήματα λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές περιστάσεις και να παίρνεις αποφάσεις. Οι εξελίξεις στον ψηφιακό τομέα έχουν επίσης οδηγήσει στην ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών και για τις επιχειρήσεις και για τα άτομα. Οι οικονομικές και ψηφιακές πληροφορίες απαιτούνται και για να μπορούν αυτοί που λαμβάνουν τις αποφάσεις στην οικονομία να έχουν εύκολη πρόσβαση και να μπορούν να χρησιμοποιούν αυτά τα νέα προϊόντα και τις υπηρεσίες αποτελεσματικά. Η εξέλιξη του οικονομικού και ψηφιακού γραμματισμού επίσης θα υποστηρίξει τη συμμετοχή των ατόμων στην επιχειρηματική ζωή και θα συνεισφέρει στην αυξημένη οικονομική ευημερία. Χρησιμοποιώντας το οικονομικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που προαναφέρθηκε σε επίσημα και μη εκπαιδευτικά ιδρύματα, θα δημιουργηθούν νέες γενιές που θα είναι γνώστες των οικονομικών και οι άνθρωποι θα υποστηριχτούν έτσι ώστε να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας. Έτσι θα προωθηθεί η εργασία και το επίπεδο της κοινωνικής ευημερίας θα αυξηθεί.

Ο στόχος αυτής της αναφοράς είναι να δώσει προτάσεις για να καθοδηγήσουν την ανάπτυξη ενός οικονομικού, ψηφιακού και καινοτόμου εκπαιδευτικού προγράμματος για ενήλικες.

Για αυτό το σκοπό έχουν πραγματοποιηθεί οι ακόλουθες δραστηριότητες:

- **Έρευνα**, για να διερευνηθεί η ύπαρξη προγραμμάτων πάνω στον οικονομικό γραμματισμό στις χώρες που συμμετέχουν. Η έρευνα έχει επικεντρωθεί στα ακόλουθα θέματα:
 - Εύρεση της κατάστασης του οικονομικού γραμματισμού
 - Εξερεύνηση των κύριων αιτιών της ανεπάρκειας στην εκπαίδευση πάνω στα οικονομικά
 - Εξερεύνηση του αντικειμένου ενός καλού Προγράμματος Οικονομικής Κατάρτισης
 - Διερεύνηση προτάσεων για την βελτίωση των προγραμμάτων οικονομικής κατάρτισης στις χώρες-μέλη του έργου
- **Συνεντεύξεις με εκπαιδευτές ενηλίκων**, για να διερευνηθεί η άποψη των εκπαιδευτών ενηλίκων πάνω στην ύπαρξη και σχέση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την οικονομία, τα ψηφιακά προγράμματα και την καινοτομία σε κάθε χώρα και πάνω στο ποια είναι η κατάλληλη ομάδα που θα στοχεύσει το πρόγραμμα. 24 συνεντεύξεις έγιναν με εκπαιδευτές ενηλίκων από τις 4 χώρες που συμμετέχουν.

- **Ομάδες εστίασης**, για να εξερευνηθεί η άποψη ενηλίκων χαμηλής εξειδίκευσης όσον αφορά σε προγράμματα κατάρτισης πάνω στην οικονομία, ψηφιακές δεξιότητες και καινοτομία στις χώρες τους, όπως επίσης και στο ενδιαφέρον τους να αυξήσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους σε αυτούς τους τομείς. Μια ομάδα στόχος με ανέργους ενήλικες έχει δημιουργηθεί σε κάθε μια από τις συμμετέχουσες χώρες.

Οι ομάδες στόχοι σχεδιάστηκαν με το σκοπό να αποκτήσουν, από τους ενήλικες συμμετέχοντες, πληροφορίες πάνω στα ακόλουθα θέματα:

- το επίπεδο γνώσης τους στα οικονομικά
- το ενδιαφέρον τους πάνω σε οικονομικά θέματα
- το ενδιαφέρον τους για να συμμετέχουν σε μια οικονομική κατάρτιση, ψηφιακή ικανότητα και καινοτομία

2. Συμπεράσματα από τις ερευνητικές δραστηριότητες

Ο οικονομικός γραμματισμός έχει γίνει **μια ικανότητα κλειδί για την κοινωνία του 21^ο αιώνα**, λόγω της συνεχούς παρουσίας προσωπικών οικονομικών θεμάτων στη ζωή μας και τη στενή σχέση που έχει με την προσωπική και κοινωνική ευημερία.

Το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ θεωρεί **τον οικονομικό γραμματισμό μια από τις βασικές δεξιότητες**, όπως η ανάγνωση και η γραφή, και στην Ευρωπαϊκή Ένωση ο οικονομικός γραμματισμός είναι μια από τις κορυφαίες προτεραιότητες στην εκπαίδευση.

Σε όλες τις χώρες που έγινε η ανάλυση, **υπάρχει ξεκάθαρη γνώση της ανάγκης να προωθηθούν προγράμματα κατάρτισης οικονομικού γραμματισμού σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και ξεκάθαρη υποστήριξη από ιδρύματα για τέτοια προγράμματα.**

Οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι είναι απαραίτητο **να ενσωματώσουν τα προγράμματα οικονομικής κατάρτισης στο πρόγραμμα του σχολείου**, από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και προς τα πάνω και επίσης αναφέρονται **στην ανάγκη για περισσότερη κατάρτιση οικονομική και στην καινοτομία για τους εκπαιδευτικούς**, αφού οι περισσότεροι από αυτούς δεν έχουν την κατάρτιση για το περιεχόμενο και τις νέες μεθοδολογίες και τεχνολογίες.

Η έρευνα δείχνει ότι ένα καλό Πρόγραμμα Οικονομικής Κατάρτισης που συμπεριλαμβάνει την καινοτομία και τις ψηφιακές δεξιότητες, πρέπει να ασχολείται με τα ακόλουθα **θέματα**:

- ✓ **Οικονομικά θέματα**, ώστε να τους δώσει την ικανότητα να παίρνουν τις κατάλληλες οικονομικές αποφάσεις ,
- ✓ **Καινοτομία**, επειδή αποτελεί τη βασική δυναμική της οικονομικής ανάπτυξης ,
- ✓ **Ψηφιακές δεξιότητες και Δημιουργική καινοτομία**, για να διδάξουν στους ανθρώπους όχι μόνο πώς να ξεκινήσουν μια επιχείρηση, αλλά επίσης και πώς να βλέπουν τα εμπόδια σαν ευκαιρίες.

Από την έρευνα μπορούμε επίσης να συμπεράνουμε ότι **η κύρια δυσκολία** που πρέπει να ξεπεραστεί σε αυτού του είδους την κατάρτιση, είναι **να δώσουν τη δυνατότητα στους μαθητές να**

Co-funded by
the European Union

εξάγουν τη γνώση και τις δεξιότητες που χρειάζονται από ένα μάθημα οικονομικής κατάρτισης στην καθημερινή, προσωπική και οικογενειακή τους ζωή.

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτών από τους συμμετέχοντες οργανισμούς έχουν **εκτενή εμπειρία στον τομέα του οικονομικού γραμματισμού** μια και έχουν κάνει μαθήματα οικονομικής κατάρτισης σε **γυμνάσια και λύκεια, πανεπιστήμια και κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων**. Μερικοί από αυτούς έχουν επίσης εμπειρία στον τραπεζικό τομέα και δουλεύοντας σαν οικονομικοί σύμβουλοι για διαφορετικούς οργανισμούς.

Ανάμεσα σε αυτούς, έχουν πολλά χρόνια εμπειρίας σε διαφορετικούς οικονομικούς τομείς. Από συζητήσεις με εκπαιδευτές, είναι εμφανές **ότι είναι απαραίτητο να διαχωρίσουμε την ομάδα στόχων «ενηλίκων»**. Έτσι, οι πιο σημαντικές βασικές αρχές στην εκπαίδευση ενηλίκων δεν θα είναι οι ίδιοι είτε μιλάμε για ενήλικες που θέλουν να βελτιώσουν την ικανότητά τους να βρουν δουλειά, για συνταξιούχους υπερήλικες, ενήλικες που χρειάζεται να βελτιώσουν τις ψηφιακές τους δεξιότητες, πρώην φυλακισμένοι κτλ.

Για παράδειγμα, οι μεγαλύτεροι άνθρωποι γενικά γνωρίζουν από διαχείριση αλλά όχι άλλους τομείς της τραπεζικής. Είναι ευάλωτοι σε οικονομική απάτη και κακομεταχείριση, οπότε είναι σημαντικό να γνωρίζουν κάποιους βασικούς κανόνες και να ξέρουν τα δικαιώματά τους.

Στην εκπαίδευση ενηλίκων, **είναι απαραίτητο να παρουσιάζεις τις πληροφορίες που θα είναι πιο χρήσιμες στους ενήλικες** στην καθημερινότητά τους με συνοπτικά και πλούσια παραδείγματα εφαρμογών τους. Είναι σημαντικό να τους πεις πού να βρουν βοήθεια και πληροφορίες στα προβλήματα που μπορεί να προκύπτουν στην καθημερινότητά τους. Είναι απαραίτητο να προετοιμάσεις απαντήσεις για ερωτήσεις που γίνονται συχνά.

2.1. Βασικές αρχές για να σχεδιάσεις μια κατάρτιση για τα οικονομικά, τις ψηφιακές δεξιότητες και την καινοτομία για ενήλικους εκπαιδευόμενους

In the interviews conducted with 25 adult educators from the 4 participating countries, educators referred to the following **key principles as the most important**: Στις συνεντεύξεις που έγιναν σε 25 εκπαιδευτές ενηλίκων από τις 4 χώρες που συμμετέχουν, οι εκπαιδευτές αναφέρθηκαν στις ακόλουθες **βασικές αρχές σαν τις πιο σημαντικές**:

- **Το κίνητρο των ενηλίκων εκπαιδευόμενων**, μια και πρέπει να καταλάβουν γιατί χρειάζεται να μάθουν κάτι πριν να εμπλακούν πλήρως στη μαθησιακή διδασκαλία. Δεν είναι μόνο απαραίτητο να μάθουν πώς να κινητοποιήσουν τους ανθρώπους αλλά επίσης να ξέρουν πώς να τους εμπλέξουν στην εκπαιδευτική δραστηριότητα ώστε να είναι ενεργά μέλη στη μαθησιακή διαδικασία, έτσι ώστε να γίνει πιο σημαντική.
- **Ενσωμάτωση των προηγούμενων εμπειριών των ενηλίκων**. Η συμπερίληψη των εμπειριών των ενηλίκων εκπαιδευόμενων δεν είναι απλά κρίσιμα σημαντική, αφού συχνά χωρίς τη χρήση των ικανοτήτων και εμπειριών των μαθητών, δεν μπορεί να γίνει καμία διδασκαλία. Και αυτό συμβαίνει για πολλούς λόγους. Πρώτον, η ενσωμάτωση των εμπειριών των ενηλίκων στην εκπαιδευτική διαδικασία βοηθάει τη μάθηση και επιπλέον η ποικιλία των εμπειριών από μόνη της είναι πηγή ανακαλύψεων – σε μια ομάδα με διαφορετικές εμπειρίες είναι πολύ πιο πιθανό να γεννηθούν οι αυθεντικές και δημιουργικές λύσεις. Δεύτερον, είναι συνηθισμένο να πιστεύουμε ότι η γνώση συμβαίνει σαν παιχνίδι λέγκο- για να φτάσεις στο ανώτερο επίπεδο πρέπει να έχεις βάσεις. Η αναλογία του παζλ χρησιμοποιείται επίσης – καινούργια κομμάτια παζλ προστίθενται σε μια ήδη υπάρχουσα εικόνα, αντί για μόνα τους χαοτικά. Το ίδιο συμβαίνει και με τη γνώση και τις δεξιότητες – σχηματίζονται πάνω σε ήδη υπάρχουσες βάσεις. Αν ένας μαθητής πάρει πληροφορίες που δεν μπορούν να συνδεθούν με προηγούμενες γνώσεις ή εμπειρίες, αυτές οι πληροφορίες δεν ενσωματώνονται στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις. Γι' αυτό είναι σημαντικό κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας να ρωτάς τους μαθητές πόσο η προσλαμβάνουσα πληροφορία συνδέεται με τις υπάρχουσες γνώσεις, τι οι ίδιοι γνωρίζουν για ένα συγκεκριμένο θέμα, και πώς οι συγκεκριμένες πληροφορίες μπορούν να εφαρμοστούν στη ζωή τους.
- **Ο στόχος του μαθήματος πρέπει να είναι ξεκάθαρος**. Είναι σημαντικό να δώσεις ένα ξεκάθαρο εκπαιδευτικό πλάνο στους ενήλικες από πριν. Και όταν προγραμματίζεις δραστηριότητες με μια ομάδα ενηλίκων και όταν διεξάγεις το μάθημα, είναι σημαντικό να έχεις ξεκάθαρο στόχο για το μάθημα και να ξέρεις ποια κριτήρια θα αποδείξουν ότι ο στόχος επιδιώκεται ή κατορθώνεται.
- **Τρόπος μάθησης**
- **Κριτήρια για την επιτυχία της δραστηριότητας**. Για να αξιολογήσουμε το βαθμό στον οποίο ο στόχος επιτεύχθηκε, ο εκπαιδευτής πρέπει να έχει θέσει συγκεκριμένα κριτήρια επιτυχίας από πριν – για παράδειγμα σημάδια που αποδεικνύουν ότι ο στόχος έχει επιτευχθεί. Η επιτυχία ενός μαθήματος αποδεικνύεται από το πόσο προσωπικό όφελος αποκομίζει ο κάθε συμμετέχων. Όταν όλοι οι συμμετέχοντες φεύγουν με το δικό τους προσωπικό σετ προτάσεων ή πρακτικών εργαλείων. Όταν όλοι οι συμμετέχοντες κατακτήσουν με σαφήνεια το πώς να δράσουν σε απρόσμενες καταστάσεις που συμβαίνουν σε έναν ή περισσότερους τομείς. Όταν έχουν κάνει νέες γνωριμίες και/ ή έχουν εμπιστοσύνη σε άλλους συμμετέχοντες στην κατάρτιση, τότε το μάθημα συνήθως θεωρείται πετυχημένο.
- **Χρησιμότητα**: Η κατάρτιση πρέπει να είναι χρήσιμη και σχετική με την προσωπική και επαγγελματική τους ζωή.

Co-funded by
the European Union

- **Πρακτική εξάσκηση, μάθηση εμπειρική:** με την εφαρμογή ενεργών μεθοδολογιών, όπως μελέτες περίπτωσης, προσομοιώσεις και εικονικά σενάρια που εκθέτουν τους εκπαιδευόμενους σε καταστάσεις πραγματικές.
- **Προσαρμογή** του προγράμματος κατάρτισης έτσι ώστε να αντιμετωπίζει τα συνεχώς εξελισσόμενα οικονομικά, κοινωνικά και ψηφιακά περιβάλλοντα και να μπορεί να παρέχει τις δεξιότητες που είναι σχετικές με τις επαγγελματικές και προσωπικές ανάγκες των ενηλίκων.
- Η βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων θεωρείται μεγάλης σημασίας στην εκπαίδευση ενηλίκων, καθώς οι εκπαιδευόμενοι αποκτούν επικοινωνιακές δεξιότητες, ομαδικό πνεύμα και μια θετική στάση, που είναι απαραίτητες στον εργασιακό χώρο. Με αυτή την έννοια, είναι επίσης απαραίτητο **να τους ενθαρρύνεις με ένα κριτικό πνεύμα** για να ενδυναμώσεις τους ενήλικες με πνευματική αυτονομία και να τους δώσεις τη δυνατότητα να πάρουν ελεύθερες και ενημερωμένες αποφάσεις.
- **Ανατροφοδότηση:** να παίρνεις ανατροφοδότηση από τους ενήλικες μετά την κατάρτιση
- **Συνεχής ενημέρωση** για τα προγράμματα κατάρτισης

2.2. Κύριες δυσκολίες για τους εκπαιδευτές ενηλίκων στον οικονομικό γραμματισμό, ψηφιακές δεξιότητες και καινοτόμα εκπαίδευση

Σύμφωνα με τους εκπαιδευτές **οικονομικών δεξιοτήτων**, αναφέρονται οι παρακάτω δυσκολίες:

- **Οικονομικός γραμματισμός:**

- **Νέες τεχνολογίες.** Ο τρόπος με τον οποίο σχετιζόμαστε με όλα τα ιδρύματα, συμπεριλαμβανομένων οικονομικών ιδρυμάτων, επαναπροσδιορίζεται, έτσι ώστε η χρήση των νέων τεχνολογιών να είναι απαραίτητη, και πολλοί ενήλικες δεν έχουν την απαραίτητη γνώση ώστε να μπορούν να το κάνουν αυτό από μόνοι τους. Επιπλέον, λόγω της έλλειψης γνώσεων, διατρέχουν τον κίνδυνο να γίνουν θύματα οικονομικής απάτης που διαπράττονται από διαδικτυακούς απατεώνες.

- **Τεχνική πολυπλοκότητα:** όλο και περισσότερες οικονομικές έννοιες και προϊόντα γίνονται διαθέσιμα και προσβάσιμα. Ωστόσο, για πολλούς ανθρώπους αυτά τα προϊόντα είναι πολύ περίπλοκα να τα καταλάβουν.

- **Καινοτομία.** Η τωρινή κατάσταση και αβεβαιότητα στη δουλειά σημαίνει ότι όλο και περισσότερα άτομα πρέπει να βρουν εναλλακτικές για να βγάλουν τα προς το ζην. Η καινοτομία είναι καλή εναλλακτική, αλλά δεν έχουν όλοι την οικονομική γνώση να μπορούν να την καταφέρουν.

- **Διάσπαρτες πηγές και παραπλανητικά περιβάλλοντα.** Είναι δύσκολο να καταφέρεις την οικονομική γνώση λόγω της πληθώρας πληροφοριών και έλλειψης οικονομικής γνώσης.

- **Πηγές από «φίλους και οικογένεια».** Γενικά μαθαίνουν για αυτά τα θέματα όχι από τις σωστές πηγές, αλλά από τους συγγενείς τους, τα μέλη της οικογένειάς τους και τις εμπειρίες αυτών και των φίλων τους. Σε αυτή την περίπτωση, οι πληροφορίες περιορίζονται στην εμπειρία των φίλων των ενηλίκων. Οι ενήλικες που ακούνε τα οικονομικά κανάλια μπορούν να αυξήσουν την οικονομική γνώση τους αν είναι πρόθυμοι να βελτιωθούν σε αυτά τα θέματα.

- **Οικονομική συμπεριφορά:**

- **Γνώση από προηγούμενη εμπειρία:** η οικονομική συμπεριφορά των ενηλίκων συνδέεται με τη γνώση τους. Υπάρχουν ακόμα πολλοί που βασίζονται στη γνώση που απέκτησαν από προσωπική εμπειρία και διατρέχουν τον κίνδυνο να κάνουν λάθη, ακόμα και σε απλές, καθημερινές συναλλαγές, που έχουν σχέση με τη διαχείριση των οικονομικών τους χωρίς εξειδικευμένη βοήθεια.

- **Έλλειψη προγραμματισμού και προϋπολογισμού.** Το γεγονός ότι τα άτομα παίρνουν καθημερινές αποφάσεις αντί για λογικές και προγραμματισμένες αποφάσεις επηρεάζει αρνητικά την οικονομική διαχείριση. Η οικονομική αναταραχή, η αναστάτωση των οικονομικών πλάνων βάση του προϋπολογισμού τους λόγω των πιστωτικών καρτών και παρόμοιων προϊόντων, οι αγορές με δόσεις, κάνουν τις συμπεριφορές δανεισμού μη διαχειρίσιμες. Επιπλέον, το να μη γνωρίζεις τον υπολογισμό φόρων το κάνει δύσκολο να προχωρήσει θετικά η οικονομική συμπεριφορά του καθενός.

- **Αναφορά σε φίλους και οικογένεια.** Οι ενήλικες που φοβούνται να ρισκάρουν παίρνουν τις ίδιες οικονομικές αποφάσεις με τους συγγενείς και φίλους τους.

- **Οικονομικές συμπεριφορές:**

- **Αλλάζοντας τη νοοτροπία των ενηλίκων:** μια από τις πιο δύσκολες έννοιες της κατάρτισης είναι το να αλλάξεις τη νοοτροπία και στάση τους ώστε να γίνει συμπεριφορά. Η στάση του να γίνεις πλούσιος σε σύντομο χρόνο αφήνει την προσέγγιση της μακροχρόνιας επένδυσης στο περιθώριο. Οι ενήλικες πράττουν με τη στάση του πώς να αποκτήσουν όσο περισσότερα χρήματα γίνεται σε λιγότερο χρόνο.
- Έλεγχος εξόδων
- Αποφυγή σπατάλης
- Ενθάρρυνση αποταμίευσης

Ένα ακόμα δύσκολο θέμα να αντιμετωπίσει κάποιος είναι ότι η υπάρχουσα κατάρτιση στοχεύει πιο πολύ σε νέους ανθρώπους με προσόντα ή ομάδες ενηλίκων που ήδη έχουν κάποιες βασικές γνώσεις, οπότε οι ανεκπαιδευτοι και επομένως οι πιο ευάλωτοι παραμελούνται. Η υπάρχουσα κατάρτιση γενικά είναι ακριβή, οπότε λίγοι μόνο έχουν πρόσβαση σε αυτή.

Όσον αφορά στην κατάρτιση των **ψηφιακών δεξιοτήτων**, βρίσκουμε διαφορετικές απόψεις στις 4 χώρες:

- **Ισπανία:** οι συμμετέχοντες σχολιάζουν ότι είναι ένα θέμα πάνω στο οποίο η μόρφωση αυξάνεται στη χώρα τους.
- **Ελλάδα:** οι περισσότεροι ενήλικες εκπαιδεύονται για να συμβαδίζουν με τις τελευταίες καινοτομίες και ο αριθμός τέτοιων μαθημάτων κατάρτισης φαίνεται ότι αυξάνεται.
- **Τουρκία:** στον ψηφιακό χώρο, σχεδόν δεν υπάρχει προσβάσιμο ή βιώσιμο περιβάλλον εξέλιξης για τους ενήλικες, που το βρίσκουν πολύ δύσκολο να συμβαδίσουν με τις γρήγορες οικονομικές αλλαγές. Αν και παρέχονται οι πληροφορίες στη καινοτομία και την ψηφιακή ικανότητα, δεν υπάρχουν προγράμματα για την εφαρμογή τους. Η Τουρκία είναι πίσω σε αυτό τον τομέα. Το FODER είναι καλό μοντέλο από αυτή την άποψη, αλλά τα παραδείγματα πρέπει να πολλαπλασιαστούν. Όχι μόνο οι ΜΚΟ, αλλά και δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα θα έπρεπε να παρέχουν τέτοια κατάρτιση.
- **Λιθουανία:** υπάρχουν πολύ γρήγορες αλλαγές που γίνονται στον ψηφιακό τομέα, και αυτοί με πολύ λιγότερες βασικές δεξιότητες που δεν συμβαδίζουν με το ρυθμό των καινοτομιών και αναστατώνονται, δεν προσπαθούν καν να προσαρμοστούν πλέον. Αυτό ισχύει ιδίως για τους μεγαλύτερους ανθρώπους.

Όταν μιλάμε για **κατάρτιση πάνω στην καινοτομία**, υπάρχουν επίσης διαφορετικές απόψεις, ανάλογα με τη χώρα των συνεντευξιαζόμενων:

- **Ισπανία:** οι συμμετέχοντες σχολιάζουν ότι αυτό είναι ένα θέμα πάνω στο οποίο η κατάρτιση ανθίζει στη χώρα τους.
- **Τουρκία:** Από την πλευρά της καινοτομίας, υπάρχουν λίγες ευκαιρίες για καινοτομίες στο οικοσύστημα. Επιπλέον, πολλοί που προσπαθούν για καινοτομίες δεν έχουν τη βασική μόρφωση

Co-funded by
the European Union

στα οικονομικά. Δεν ξέρουν πώς να διαχειριστούν έναν προϋπολογισμό και συχνά τον χρησιμοποιούν σαν οικογενειακό προϋπολογισμό, αφού δεν γνωρίζουν ότι οι εταιρείες τους έχουν τη δική τους νομική προσωπικότητα.

- **Λιθουανία:** Η εκπαίδευση πάνω στην καινοτομία λείπει από προσβάσιμα μέσα όπως η τηλεόραση για παράδειγμα. Συγκεκριμένα παραδείγματα, συμβουλές, ιστορίες επιτυχίας θα μπορούσαν να βοηθήσουν να κάνουν τη μάθηση πιο ευχάριστη και με νόημα.

2.3. Εργαλεία και μεθοδολογίες

Οι εκπαιδευτές έχουν αναφέρει μια ποικιλία μεθοδολογιών και τεχνικών που εφαρμόζουν κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

- **Προηγούμενη ανάλυση των γνώσεων και προσδοκιών των συμμετεχόντων**
- **Αρχικές πληροφορίες:** πρόσβαση σε λεπτομερείς αρχικές πληροφορίες με βίντεο, σημειώσεις ομιλιών ή ηχητικές καταγραφές.
- **Διαλέξεις, θεωρητική κατάρτιση** για να κάνουν γνωστό στους εκπαιδευόμενους τους βασικούς όρους των οικονομικών.
- **Εφαρμογή στην πραγματική ζωή:** κατάρτιση που είναι **πρακτική** και λύνει πραγματικά προβλήματα που συναντώνται στην πραγματική ζωή είναι πιο ωφέλιμη.
- **Προσωπικός συλλογισμός και ομαδική συζήτηση:** εκεί όπου μπορούν να μάθουν μαζί και να μοιραστούν εμπειρίες και γνώσεις. Η μεθοδολογία που ξεκινάει με έναν ατομικό συλλογισμό, βασισμένο σε προσωπικές εμπειρίες, έτσι ώστε το άτομο να γνωρίζει τη στάση του στη διαχείριση των εσόδων και εξόδων του. Μετά το συλλογισμό, οι καλές στάσεις / πράξεις μοιράζονται και καθρεφτίζονται στην ομάδα. Στην εκπαίδευση ενηλίκων τα άτομα ωφελούνται πολύ από τις εμπειρίες των υπόλοιπων. Ο ρόλος της ενσυναίσθησης στη μάθηση είναι σημαντικός. Το «αυτό συνέβη και σε μένα» βοηθάει και επιταχύνει τη μάθηση.
- **Μελέτες περίπτωσης**
- **Μάθηση βασισμένη στο πρόγραμμα**
- **Εντατικές πρακτικές και σε ομάδες και ένας προς έναν προσωπικά.** Δραστηριότητες όπως προσομοιώσεις οικονομικών συναλλαγών ή ανταλλαγή ρόλων για να δυναμώσουν τις δεξιότητες των εκπαιδευομένων.
- **Εφαρμογή νέων τεχνολογιών** που επιτρέπουν την προσομοίωση εικονικών σεναρίων και τη χρήση των παιχνιδιών.
- **Μαθήματα με ερωτήσεις και απαντήσεις και συζητήσεις** με τεχνικούς και συμβούλους επενδύσεων.
- **Κατάρτιση εξ αποστάσεως / μέσω διαδικτύου** είναι χρήσιμη και διευκολύνει τους ενήλικες εργαζόμενους.
- **Κατάρτιση πρόσωπο με πρόσωπο** είναι επίσης διαδραστική και συνήθως πιο αποτελεσματική.
- **Μέθοδος του κάνω – μαθαίνω – ελέγγω - εφαρμόζω**
- **Ανατροφοδότηση και προσωπικός σύμβουλος** θα έπρεπε να παρέχεται έτσι ώστε το άτομο να μπορεί να δει τι έχει μάθει μετά την κατάρτιση.

2.4. Αιτίες αποτυχίας της κατάρτισης

Οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι συνήθως η **αποτυχία της κατάρτισης** υπάρχει λόγω των ακόλουθων παραγόντων:

- Ανομοιογενείς ομάδες
- Ανεπαρκής χρόνος
- Ακατάλληλο εκπαιδευτικό περιβάλλον
- Έλλειψη πρακτικής εξάσκησης, οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι μόνο η χρήση της θεωρίας δεν είναι αρκετή, ακόμα κι αν παρουσιάζεται με ενδιαφέροντα τρόπο, αφού περιέχει όρους δυσνόητους και δεν καταφέρνει να κινήσει το ενδιαφέρον των μαθητευόμενων.
- Ανεπάρκεια οργανωτικών θεμάτων: Ο χρόνος και τα διαλείμματα πρέπει να είναι καλά οργανωμένα. Η έρευνα λέει ότι η προσοχή των ενηλίκων σε μαθήματα χαλαρώνει μετά από 40 λεπτά. Τα διαλείμματα ανάμεσα στα μαθήματα δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα 15 λεπτά. Για παράδειγμα, στην εκπαίδευση ενηλίκων αν δώσεις ένα βιβλίο 200 σελίδων και αρχίσεις με την ιστορία του γεγονότος, η κατάρτιση προφανώς δεν θα είναι και πολύ πετυχημένη.
- Εναλλαγή ρόλων: όταν δουλεύεις με ενήλικες δεν είναι και πάντα πετυχημένη, καθώς δουλεύεις με άτομα που συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες.
- Σαν παράγοντες επιτυχίας, οι συμμετέχοντες ανέφεραν τους ακόλουθους παράγοντες:
- Εφαρμογή πρακτικής κατάρτισης και συνεργατικών τεχνικών. Σημείωσαν ότι είναι πολύ σημαντικό να προσαρμοστεί το υλικό της κατάρτισης σύμφωνα με τις ανάγκες και τις εμπειρίες των συμμετεχόντων με τη βοήθεια ψηφιακών εργαλείων.
- Πρακτικό περιεχόμενο - οι ικανότητες της κατάρτισης στις οποίες επικεντρωνόμαστε στην εκπαίδευση που ταιριάζουν, ενδυναμώνουν, παρουσιάζουν αποδείξεις και είναι πρακτικές, αυξάνουν την επιτυχία. Η μονιμότητα της μόρφωσης μειώνεται αν το υλικό είναι μακριά από την πραγματική ζωή και θέτει ερωτηματικά στην πραγματικότητα.
- Οι ψηφιακές πλατφόρμες – δήλωσαν ότι η χρήση των ψηφιακών πλατφορμών είναι ελκυστική για τους ενήλικες εκπαιδευόμενους.
- Τα ακόλουθα είναι θετικά αποτελέσματα που αποκτήθηκαν σαν συνέπεια της εφαρμογής κατάλληλων και πετυχημένων εκπαιδευτικών μαθημάτων με ενήλικες μαθητές:
- Αλλαγή εργασίας ή επανενσωμάτωση στο εκπαιδευτικό σύστημα μετά την κατάρτιση.
- Μαθητευόμενοι που μπόρεσαν να αντιμετωπίσουν την καθημερινή ζωή αφού ολοκλήρωσαν μια οικονομική κατάρτιση.
- Παρατήρηση ότι το ψηφιακό χάσμα μειώνεται για κάποιους μαθητευόμενους αφού ολοκληρώσουν κατάρτιση στις ψηφιακές δεξιότητες, που τους επιτρέπει να αντιμετωπίσουν καλύτερα την καθημερινή τους ζωή και έτσι βελτιώνουν την ποιότητα ζωής τους.

3. Ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές

Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές δημιουργήθηκαν λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της έρευνας που παρουσιάστηκαν πιο πάνω και το έγγραφο που δημοσιεύτηκε πρόσφατα «Πλαίσιο οικονομικής ικανότητας για τους ενήλικες στην ΕΕ» που παρουσιάζει το κοινό πλαίσιο οικονομικής γνώσης της ΕΕ, OECD, INFE.

Το πλαίσιο οικονομικής ικανότητας για τους ενήλικες στην ΕΕ καθιερώνει για καθένα από τα προτεινόμενα θέματα τους εκπαιδευτικούς στόχους, τις ικανότητες που πρέπει να αναπτυχθούν με αυτή την κατάρτιση, καθώς και τις συμπεριφορές που έρχονται σαν αποτέλεσμα της απόκτησης τέτοιων γνώσεων.

Τα θέματα που περιλαμβάνονται σε αυτό το Ευρωπαϊκό πλαίσιο έχουν χωριστεί σε 4 ενότητες: Χρήματα και συναλλαγές, Προγραμματισμός και Διαχείριση οικονομικών, Ρίσκο και Ανταμοιβή και Οικονομικό τοπίο.

Σε σχέση με την ενότητα Χρήματα και Συναλλαγές, τα ακόλουθα θέματα προτείνονται: χρήματα και συνάλλαγμα, έσοδα, τιμές και οικονομικά αρχεία και συμβόλαια.

Σε σχέση με την ενότητα Προγραμματισμός και Διαχείριση οικονομικών, το Ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφέρεται στον προϋπολογισμό, τη διαχείριση των εσόδων και έξοδα, οικονομίες, επενδύσεις, μακροχρόνιο προγραμματισμό και δημιουργία περιουσιακών στοιχείων, συνταξιοδότηση και πίστωση.

Σύμφωνα με τη γνώση πάνω στο Ρίσκο και την ανταμοιβή, το πλαίσιο προτείνει να εισάγουν στην οικονομική κατάρτιση: βασικά στο πώς να αναγνωρίσεις το ρίσκο, πώς να δημιουργήσεις δίχτυα οικονομικής ασφάλειας και ασφάλεια και πώς να ισορροπήσεις το ρίσκο και την ανταμοιβή.

Και τέλος, η 4^η ενότητα, το Οικονομικό Τοπίο, προτείνει να εισαχθούν θέματα όπως προστασία των κανονισμών και του καταναλωτή, δικαιώματα και ευθύνες του καταναλωτή, οικονομική εκπαίδευση, πληροφορίες και συμβουλές, οικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες, μερικά στοιχεία για απατεωνιές και απάτες, φόρους και δημόσια έξοδα, και εξωτερικές επιρροές σε προσωπικά οικονομικά θέματα.

Για να φτάσει σε σημαντικό επίπεδο γνώσης μια οικονομική κατάρτιση ενηλίκων, πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες προτάσεις – ταξινομημένες σε 3 επίπεδα – και να ληφθούν υπόψη:

Επίπεδο 1: Δημόσια διαχείριση (θέματα χορηγιών, πρόγραμμα, προδιαγραφές...)

Από τη δημόσια διαχείριση, το πρώτο πράγμα να γίνει πριν το σχεδιασμό ενός προγράμματος κατάρτισης για ενήλικες είναι να **σχηματιστεί η αιτιολόγηση**, συμπεριλαμβανομένης και της ανάγκης που ανιχνεύτηκε από την ομάδα στόχο, για να μπορεί να έχει πρόσβαση στην δημόσια χρηματοδότηση.

Co-funded by
the European Union

Public administration will be responsible for setting the **learning standards for the course** based on the objectives set out in the **curriculum** for adults in each country. Η δημόσια διαχείριση θα είναι υπεύθυνη να θέσει τις **εκπαιδευτικές προδιαγραφές για το πρόγραμμα κατάρτισης** βασισμένες στους στόχους που τέθηκαν στο **πρόγραμμα** για τους ενήλικες σε κάθε χώρα.

Επίσης θα πρέπει να θέσει τις **προδιαγραφές ποιότητας** της κατάρτισης και τα εργαλεία και τους δείκτες απόδοσης για την αξιολόγησή τους.

Επίπεδο 2: Εκπαιδευτικά κέντρα (από τον προγραμματισμό των μαθημάτων, συνεχή διαχωρισμό...)

Οι ενήλικες μαθητευόμενοι δεν είναι ομοιογενής ομάδα. Γι' αυτό είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει διαχωρισμός σύμφωνα με το επίπεδο της πρότερης γνώσης και των προσωπικών χαρακτηριστικών και να σχεδιαστούν τα προγράμματα κατάρτισης για κάθε ομάδα στόχο σύμφωνα με αυτό το τμήμα του πληθυσμού.

Τα εκπαιδευτικά κέντρα πρέπει να σχεδιάσουν μαθήματα για κάθε τμήμα ξεχωριστά, προσαρμόζοντας το επίπεδο δυσκολίας της κατάρτισης σε καθ'ένα από αυτά. Με αυτή την έννοια είναι σωστό να σχεδιαστούν προγράμματα κατάρτισης που καλύπτουν διάφορα επίπεδα προσόντων, έτσι ώστε να τα κάνουν ξεχωριστά ή το ένα μετά το άλλο, καθώς πιστοποιείται η γνώση κάθε επιπέδου.

Όταν σχεδιάζουμε τη δομή και το περιεχόμενο κάθε κατάρτισης, είναι πολύ σημαντικό να επιλέξουμε αυτά τα θέματα που **ενδιαφέρουν τους μελλοντικούς εκπαιδευόμενους** για να καταφέρουμε το ενδιαφέρον τους και την κινητοποίησή τους.

Όσον αφορά στον τρόπο των μαθημάτων, τα εκπαιδευτικά κέντρα πρέπει να λάβουν υπόψη ότι πολλοί ενήλικες που ενδιαφέρονται για αυτό το είδος κατάρτισης πρέπει να μελετούν ταυτόχρονα με τη δουλειά τους, οπότε πρέπει **να προσαρμόσουν την κατάρτιση στα χαρακτηριστικά και τη διαθεσιμότητα των ενηλίκων μαθητευόμενων.**

Όταν σχεδιάζουν τέτοια προγράμματα κατάρτισης, τα εκπαιδευτικά κέντρα πρέπει να προβλέψουν μεθόδους **ελέγχου** των εκπαιδευομένων τους, όπως επίσης και εργαλεία αξιολόγησης της γνώσης και πιστοποίησης των δεξιοτήτων τους.

Σύμφωνα με το διαχωρισμό των εκπαιδευτών ενηλίκων, το εκπαιδευτικό κέντρο πρέπει να διασφαλίσει την επαρκή προετοιμασία και κατάρτιση των εκπαιδευτών, όπως επίσης και τη συνεχή επαγγελματική τους εξέλιξη για να διασφαλίσουν την ποιότητα της διδασκαλίας.

Με την ολοκλήρωση του προγράμματος κατάρτισης, το εκπαιδευτικό κέντρο πρέπει να ελέγξει το

Co-funded by
the European Union

σχεδιασμό, την εφαρμογή και τα αποτελέσματα του προγράμματος, με σκοπό την εισαγωγή κατάλληλων τροποποιήσεων ώστε να διασφαλιστεί η σωστή και ποιοτική μάθηση.

Επίπεδο 3: Εκπαιδευτές ενηλίκων

Το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνει ο εκπαιδευτής ενηλίκων είναι **να αναλύσει το επίπεδο των προηγούμενων γνώσεων** των μαθητών του σε σχέση με το θέμα που θα διδάξει. Πρέπει επίσης να ξέρει τις **προσδοκίες** των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα για να μπορέσει να τις διαχειριστεί κατάλληλα και να θέσει **λογικούς στόχους**.

Προτείνεται στους εκπαιδευτές να παρέχουν πρόσβαση σε **προκαταρκτικές πληροφορίες** με βίντεο, σημειώσεις διαλέξεων ή ηχητικές καταγραφές για να γνωρίσουν οι εκπαιδευόμενοι τους βασικούς όρους και έννοιες.

Αφού οι εκπαιδευόμενοι καταλάβουν τις βασικές έννοιες, είναι σωστό να προχωρήσουν σε **ατομικό συλλογισμό και ομαδική συζήτηση**, όπου θα μπορούν να μάθουν μαζί και να μοιραστούν εμπειρίες και γνώσεις.

Η μεθοδολογία που ξεκινάει με τον ατομικό συλλογισμό, βασισμένο σε προσωπικές εμπειρίες, έτσι ώστε το άτομο να γνωρίζει τις στάσεις του για τη διαχείριση των εσόδων και εξόδων τους. Μετά το συλλογισμό, οι καλές στάσεις / πράξεις μοιράζονται και υιοθετούνται από την ομάδα. Στην εκπαίδευση ενηλίκων τα άτομα ωφελούνται πολύ από τις εμπειρίες αναμεταξύ τους. Ο ρόλος της ενσυναίσθησης στη μάθηση είναι σημαντικός. Το «Αυτό συνέβη και σε μένα» βοηθάει και επιταχύνει τη μάθηση.

Η χρήση των **μελετών περίπτωσης** είναι επίσης πολύ κατάλληλη για την κατάρτιση των ενηλίκων εκπαιδευόμενων αφού μαθαίνουν από **παραδείγματα της πραγματικής ζωής**. Αφού διαβάσουν τη συγκεκριμένη περίπτωση, προτείνεται να αναγνωρίσουν τη θεωρία που σχετίζεται με αυτή και να συνεχίσουν σε ομαδική συζήτηση, στην οποία οι εκπαιδευόμενοι εκφράζουν τις απόψεις τους και δείχνουν τι έχουν μάθει.

Η **μεθοδολογία της μάθησης βασισμένης σε προγράμματα** είναι επίσης πολύ κατάλληλη επειδή οδηγεί τους ενήλικες μαθητευόμενους να έχουν μεγάλο ενδιαφέρον και να αλληλεπιδρούν με το μαθησιακό περιεχόμενο. Επιπλέον, υιοθετεί δεξιότητες όπως τη συνεργασία και την επικοινωνία. Τέλος, το γεγονός της επίλυσης προβλημάτων αυτόνομα, τους δίνει το αίσθημα της τελειοποίησης και αποτελεσματικότητας.

Μια άλλη πρόταση στην κατάρτιση ενηλίκων είναι να έχει μαθήματα με **ερωτήσεις και απαντήσεις** με ειδικούς στα θέματα που μελετήθηκαν προηγουμένως στα μαθήματα.

Σε όλες από τις παραπάνω δραστηριότητες και μεθοδολογίες, προτείνεται η εισαγωγή και εφαρμογή των **νέων τεχνολογιών** που επιτρέπει την **προσομοίωση** εικονικών σεναρίων και τη **χρήση παιχνιδιών**.

Co-funded by
the European Union

Όσον αφορά στον τρόπο των μαθημάτων, είναι ευρέως γνωστό ότι η **εξ αποστάσεως / διαδικτυακή μάθηση** είναι εδώ για να μείνει και είναι αλήθεια ότι βοηθάει την πρόσβαση στη γνώση για πολλούς ενήλικες που διαφορετικά δεν θα είχαν τη δυνατότητα να επιμορφωθούν. Αλλά στην περίπτωση των ενηλίκων συχνά με μειωμένα προσόντα σε ψηφιακές δεξιότητες, η **πρόσωπο με πρόσωπο κατάρτιση** είναι πιο **κατάλληλη και αποτελεσματική**.

Όπως και σε άλλα είδη κατάρτισης, η **ανατροφοδότηση και προσωπική συμβουλευτική** πρέπει να παρέχεται έτσι ώστε το άτομο να δει τι έχει μάθει μετά την κατάρτιση.

4. References

- European Commission, 2022. Financial competence framework for adults in the European Union https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/220111-financial-competence-framework-adults_en.pdf
- Emilio Abad-Segura, M.-D. G.-Z. (2019, September 12). Effects of Financial Education and Financial Literacy on Creative Entrepreneurship: A Worldwide Research. *Education Sciences* .
- Ozdemir, B., (2020). Financial Literacy in Education Process: Literature Study
Financial Literacy and Inclusion Association. <https://www.fo-der.org/en/about-foder/>
- ING Bank- Turkey's Saving Tendencies Survey. <https://www.tasarrufegilimleri.com/>
- Institute, H. F. (2022, 05 29). *Hellenic Financial Literacy Institute*. Ανάκτηση από Hellenic Financial Literacy Institute: <https://www.gfli.gr/>
- Interbank Card Center
Program for International Students Assesment (PISA, 2018).
<https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-snapshots.htm>
- Veysel Karani Ceylan, A. E. (2017). Effect of blended learning to academic achievement. *International Journal of Human Sciences*, σσ. 308-320.
- αθηNEA. (2022, February 15). *αθηNEA*. Ανάκτηση από «Μαθήματα Οικονομίας»: Για τη Χρηματοοικονομική Ανθεκτικότητα των Γυναικών: https://a8inea.com/mathimata-ikononias-gia-ti-chrimatoikononiki-anthektikotita-ton-gynekon/?cli_action=1653387116.261
- Νίκος Φελέκης, Κ. Κ. (Ιανουάριος 2020). *Χρηματοοικονομικός Αλφαριθμητισμός*. Θεσσαλονίκη : Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης .
- The increasing importance of financial education - OECD
- Turkey Financial Access, Financial Education, Financial Consumer Protection Strategy
- The World Economic Forum (2015) <https://www.weforum.org/>